

EL CONSERVADORISME CATALÀ A LA SEGONA REPÚBLICA

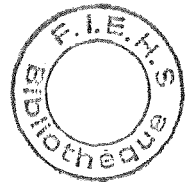
-Un estudi de la Lliga Regionalista (Catalana) a través de "La Veu de Catalunya"-

TESI DE DOCTORAT DE
Bernat Muniesa Brito

Director

Dr. Antoni Jutglar Bernaus

BARCELONA, setembre 1980

EPILEG

EPÍLEG

En esclatar la guerra civil provocada per la sublevació militar del 18 de juliol del 1936, els homes de la Lliga Catalana s'incorporaren, d'una o altra forma, activa o passivament, des de dins o des de fora del país, al bàndol que els corresponia: el de la rebel·lió dretista.

És obligat, al igual que fa Molas, ací referir-se al sorprenent llibre de José Mª Fontana, Los catalanes en la guerra de España (1379), un document mestri-vol per a poder classificar la veritable naturalesa de la gran burgesia catalana. És aquesta obra un mosaic d'actituds i de comportaments reveladors de quant fàcil fou per als burgesos catalans descobrir les virtuts protectores del que després seria la Dictadura franquista.

La Lliga Catalana quedà atrapada i destrossada ràpidament per la força dels esdeveniments, i pot parlar-se de la seva desaparició ja pràcticament el mateix dia de la sublevació, malgrat alguns moviments polítics de Ventosa i Calvell durant unes setmanes, encara dins la legalitat republicana.

Probablement, els homes de la Lliga Catalana van creure que els esdeveniments es desenvoluparien de forma distinta a com va succeir, i que el que s'instal·laria al país seria una segona versió de la Dictadura primorriverista. Pot ésser. Però a mesura que els esdeveniments s'anaven clarificant ells -en general- s'identificaren amb la seva evolució, sempre des de l'òptica dels que van guanyar, que en darrera instància -i fonamental i primeríssima realitat- foren que protegirien llurs privilegis econòmics i socials.

Fontana valora la situació de la Lliga Catalana de forma mortuòria:

"Los dirigentes de la Lliga estuvieron ausentes de la política activa o pública y se limitaron a la tarea, siempre útil, de contraer relaciones o amistades. Las forzó a ello el riguroso esquema político del Movimiento y la total desbandada de sus afiliados, convertidos en fervorosos neorequetés o falangistas" (1380).

La desbandada, però, també implicà als dirigents.

CAMBÓ, Francesc. L'inici de la guerra civil, curiosament igual que en produir-se el cop d'Estat de Primo de Rivera a 1923, el va trobar fora d'Espanya. El seu secretari, Nadal, explica el següent:

"... un día -a l'estiu de 1936- hubo de manifestarme que se estaba preparando un levantamiento militar para acabar con el desorden reinante en España. Como Cambó deseaba tener noticias concretas, antes de tomar sus determinaciones, entramos en relaciones con determinados elementos que nos confirmaron la existencia del proyecto y aun nos indicaron la probabilidad de determinada fecha -aquest element, segons he pogut saber, fou el general Goded- y, luego, la suspensión momentánea de su realización, por lo cual fijó él su salida de Barcelona, hacia Italia, para los últimos días de junio" (1381).

Instal·lat a Rapallo va dedicar-se a sufragar les depeses originades per activitats de rescat de

persones adictes a la sublevació que no es van poder passar a l'àrea rebel. Envers la guerra, la seva opinió era que:"

"Los que tengan dinero, que lo den, y los que estén en edad militar, que luchen" (1382).

Ell, doncs, va donar diners a Franco. I financià un treball d'Estelrich sobre els "desmans" de la revolució espanyola contra l'Església Catòlica. A 1940 passà a Suïssa en iniciar-se la Segona Guerra Mundial, i posteriorment a Estats Units i Argentina. Morí a Buenos Aires a 1947, retornant ideològicament al monarquisme, encara que Fontana posa en el seu curriculum una expressió que repetia sovint: "Cuideu en Franco!".

VENTOSA I CALVELL, Joan. Passà la major part de la guerra civil a Espanya. En carta de Cambó a Valls i Taberner, aquell li deia a l'historiador:

"En Ventosa... i jo... treballe des de el primer moment per ajudar al triomf de l'Exèrcit..." (1383).

En Fontana ens presenta, el 5 d'octubre del 1936, a Ventosa i Calvell a l'estació de Burgos, despedint a la 1ª Centúria de Falange, a la qual hi havia un fill seu:

"La despedida que se les tributó en la estación de Burgos fue emocionante y cordial, de auténtica hermandad entre las tierras y los hombres de España. Sin saberlo,

quizá sin formulárselo, todos sentían el enorme valor y significado de que un centenar de muchachos catalanes fueran a defender el solar burgalés. Y sonó, bronco y solemne, el "Cara el Sol" que cantaban todos, y entre ellos, un correcto anciano de inteligente faz que, brazo en alto, no podía evitar el cosquilleo de las lágrimas, y que pocos sabían que era el ex ministro y jefe virtual de la Lliga Catalana, don Juan Ventosa y Calvell" (1384).

Posteriorment, a 1943, Franco el va anomenar "procurador en Cortes". Morí a Lausana a 1959.

ABADAL, Ramon d'. Marxà a Itàlia al juliol del 1936, i al setembre, escriví a Valls i Taberner. Esperava que "... la civilització triomfi sobre la barbàrie" (1385) i posteriorment -expressant-se com un pur tradicionalista- afirmà en una altra carta a Valls i Taberner referint-se al poble català:

"... la seva rebel·lió contra Déu i contra d'ell mateix... Tots estem obligats ... a fer el possible per la reparació de les seves culpes, que ens toquen de tan de prop, si no és que hi tinguem també la nostra part" (1386).

Tornà a Barcelona a 1939, retirant-se de tota activitat política. Morí a Rupià el 1945.

DURAN I VENTOSA, Lluís. Marxà a l'exili, a Itàlia i a França, escrivint col.laboracions en el diari argentí

"La Nación". Va publicar un llibre titulat La esencia de los nacionalismos (1937), publicat a Buenos Aires, mantenint una infundada esperança:

"... prefiero limitarme a exponer el pensamiento de dos hombres no sospechosos de parcialidad, Menéndez y Pelayo, y José Antonio Primo de Rivera, el ardiente organizador de la Falange Española. Su concepto respecto a la realidad española y de sus variedades, puede tener un mayor valor que mis afirmaciones, las que podrían parecer partidistas... José Antonio Primo de Rivera en un párrafo memorable, en pleno terreno de definiciones políticas, pudo decir textualmente: -"La Falange (el partido -diu Duràn i Ventosa- que fundó y que ha adquirido tanto relieve durante la Guerra provocada por la Revolución de 1936), sabe muy bien que España es varia, y esto no le importa..." (1938).

El que digués Primo de Rivera fill no ens interessa. Però si l'acusació de Duràn i Ventosa d'haver provocat la guerra les forces de la República, coincidint amb el que seria la justificació franquista.

Duràn i Ventosa tornà a Barcelona en finalitzar la guerra, mantenint-se retirat de la pràctica política. Morí en aquesta ciutat el 1954.

ESTELRICH, Joan. Marxà a França i residí normalment a París. Sufragat per Cambó, dirigí una publicació pro-franquista, "Occident", per a divulgar les raons del bàndol sublevat. Escriví, també finançat per Cambó,

una investigació: La persecution religieuse en Espagne,
i després La cuestión vasca y la guerra civil española.

VALLS I TABERNER, Ferràn. Marxà del país, vivint a San Remo (Itàlia) i actuant d'actiu propagandista dels sublevats. Després, al servei d'aquests, com ambaixador propagandístic, va dedicar-se a donar conferències per Espanya i a diversos països d'Amèrica llatina. A 1939 fou publicat un recull de la seva activitat profranquista: Reafirmación espiritual de España (1389), al qual hi ha la síntesi de la seva renegació del catalanisme i del liberalisme. Recull en el qual figuren articles amb títols tan significatius com "Sentido idealista de la Nueva España", "La cruzada española", "José Antonio y Cataluña", "La revalorización de la vida religiosa en España"...

És clàssic el seu article La falsa ruta, publicat a "La Vanguardia Española" del 15 de febrer del 1939 (1390):

"Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalánista" (1391).

Però també altres són significatius de la seva posició:

"Las ideas de José Antonio respecto al asunto de Cataluña tuvieron el señalado mérito de constituir una doctrina por primera vez formulada y que había de reemplazar a tendencias, opi-

niones y criterios dignos de ser arrinconados por defectuosos e inconvenientes. Si el catalanismo político tuvo su definidor teórico a Prat de la Riba, que trató de sacar lo del ambiente de un indegenismo primario, el sentido ecuménico de la unidad nacional española, que ha refutado, ha vencido y ha superado a aquél, en la esfera de la razón y del sentimiento, ha tenido como difundidor doctrinal insuperable a José Antonio Primo de Rivera" (1392).

I referint-se al Movimiento Nacional, dirà:

"... nosotros construimos una democracia sana, una democracia sincera, despojada de perturbadoras demagogias, de artilugios corruptores y de hipocresías doctrinales. Constituimos una democracia ... tutelada por un poder fuerte, dentro de un régimen autoritario, y dirigido por un Caudillo excepcional cual debemos no sólo gratitud profunda y perenne por la empresa salvadora que está realizando con pericia y abnegación sin igual..." (1393).

Morí a Barcelona el 1942.

TRÍAS DE BES, Josep María. Passà a Burgos, assessorant el Govern rebel en qüestions internacionals; també Josep Mª Tallada, Felip Bertràn*i* Güell ... En canvi, Miquel Vidal i Guardiola marxà a Argentina, mantenint-se silenciós en recolzar la sublevació... i Joaquim Pelliscena visqué a París, on morí, també en silenci.

PLA, Josep. Viurà, en canvi, llarg temps. Fins avui. I encara que no era pas un home de l'estaff polític de la Lliga Catalana, ningú pot dubtar de la seva essencial afinitat amb el partit de Cambó. Ell fou un dels periodistes que més va fer per a ensorrar la República, amb una tasca artillera quotidiana. A 1940 publicà la mestriívolament reaccionària Historia de la Segunda República Española. Durant la guerra va estar temps a Catalunya, formant entre els quintacolumnistes, posant després la seva ploma al servei del franquisme -Fontana diu que va ésser editorialista del diari feixista "Arriba"-, escriví a "Destino" i prosseguint una existència més aviat retirada. Encara després de la mort del dictador, a les seves breus actuacions públiques, ha seguit mantenint el seu reaccionarisme. Però sempre intel.ligent.

x x x x x x x

Franco no donà -a part de l'anomenament digital de Ventosa i Calvell per a una procuraduria a les Corts- als que foren dirigents de la Lliga Catalana, càrrecs polítics. De fet, essencialment no va donar càrrecs polítics a cap d'aquells que, d'una o altra forma, reconegueren la República com a marc institucional operatiu, encara que fos per a posar-la al servei del dretisme. Aquest era un primer pecat. Ara bé, tampoc els va molestar, doncs tots ells, des del primer moment, acceptaren els motius de la rebel.lió contra la legitimitat republicana.

El segon pecat era el del catalanisme. Doncs en Franco, seguint la més clàssica línia de l'ofuscació fanatitzant centralista, no entenia de matisos "regionalistes". No solament no entengué de matisos, sinó que va intentar fer desaparèixer, per decret, el fet diferencial català.

Per altra banda, la submissió total de la burgesia catalana i dels seus representants polítics era tal, que no aspiraven a res que no fos enriquir-se. Enriquir-se en el marc idoni creat pel franquisme, és a dir, amb unes classes obreres brutalment controlades. Políticament, Franco no els necessitava, doncs políticament aquella burgesia, després de l'abril del 1939, ja no era res. Millor dit, era una classe adicta a les directrius polítiques centralitzades, com mai, a Madrid.

La burgesia catalana -la representada per la Lliga Catalana- havia estat aristocratitzant-. I seguien essent-ho. Però ara, a més a més, es castellanitzaren, àdhuc, i molt especialment, lingüísticament.

Ara eren a la bona "ruta".

C O N C L U S I O
=====

De fet, les conclusions d'aquesta investigació están quasi permanentment presents al llarg de la mateixa. Per això, només ens quedar ara, finalment, esbossar molt breument algunes idees arrodonidores.

Les perspectives de canvi social a l'Estat espanyol foren fortíssimes al llarg del període 1931-1936. I davant d'elles es donaren totes les tipologies d'actituds socials i polítiques.

Els tradicionalistes -i l'extrema dreta en general-, ideològicament "providencialistes", volien un capitalisme rígidament organitzat, sense cap mena de movilitat social. Organitzat en base a un estamentalisme de ressó mitgevalista. Eren, puix, corporativistes. I corporativisme i feixisme han estat sempre elements complementaris. El "providencialisme" era la seva coartada ideològica. Políticament, a més a més, defensaven, correlativament a l'estamentalisme corporatiu, una estructura absolutament jeràrquica, amb un rei o un cabdill a la cúspide. Amb homes provinents d'aquestes línies ideològiques és nodrir la Dictadura franquista, molt especialment els primers anys.

Des del punt de vista socio-religiós, la Lliga Regionalista (Catalana) era plenament tradicionalista. En canvi, la pràctica de l'"accidentalisme" li permeté finalment acceptar la República i oblidar-se de la Monarquia, malgrat l'episodi del "Centro Constitucional". Mes, al esclatar la guerra civil el 1936, no dubtaren en ajustar -individualment- llurs conductes a les del

bloc d'extrema dreta que es consolidaria com a suport del Nou Estat totalitari. Només que ocupan un lloc políticament subsidiari. Els burgesos catalans -com deia Tasis- varen recuperar les seves propietats i s'enriquiren després negociant. Llurs representants polítics més importants -els homes de la Lliga Regionalista (Catalana)- no van ésser perseguits, però políticament no eren res. En llur passat havien dos "pecats": el del catalanisme -inintel·ligible pel nou poder- i el d'aquell republicanisme de darrera hora.

Els conservadors, és a dir, la dreta estricta, eren un grup molt divers. Uns eren republicans de sempre i força anticlericals, com el Partit Radical, puntal de primera hora de l'esperit del "14 d'abril". A Catalunya hi havien també homes d'aquest esperit republicanisme moderat, com Bofill i Mates i Nicolau d'Oliver, encara que religiosos. Tots ells eren fermament partidaris de l'economia capitalista.

La Lliga Regionalista (Catalana) tingué punts de contacte amb aquest tipus de gent, en quant acceptaven i defensaven plenament el capitalisme, però sense passar pel conjunt de reformes essencials per "occidentalitzar" la nació. Posició difícil la seva, al igual que la de la CEDA. Mes, l'extremisme religiós, per a mi molt significatiu social i políticament parlant, situà als conservadors catalans dins el tradicionalisme. Per altra banda, la seva acceptació de la República tingué la dosi d'oportunisme suficient com per posar en dubte llur sinceritat. Una de les con-

clusions d'aquesta tesi es que la Lliga Catalana acceptà -junt amb la CEDA- el marc institucional de la Segona República perquè, finalment, descobrí que aquesta forma de Govern podia ésser tan represora i conservadora com una Monarquia -com els gran burgesos de França a 1790-81, amb Thiers-. I tanmateix: la defensa aferrissada de l'Estatut de Catalunya a 1932 -mal rebut, per altra banda, per l'Esquerra Republicana- tingué també aquesta característica: aquell Estatut era un instrument polític-jurídic capaç d'ésser perfectament "dretitzat".

Més a l'esquerra, i circulant per sobre d'un "centre" polític per a nosaltres inexistent, ens trobem amb Acció Republicana, el partit d'Azaña, els radicals socialistes, i altres grups menors, impulsors de la força reformadora -moderadíssima-, i que, especialment Azaña, personifiquen l'esperit aquell del "14 d'abril". Ells intentaren col·locar la nació en un nivell plenament "aburgessat", laic i positivista. Fracassaren i perderen, finalment, la direcció de la política republicana en la guerra civil, en benefici dels comunistes-stalinistes. Després, el franquisme els perseguí ferotgement, fent d'Azaña un sinònim del diable.

Els socialistes eren també un grup complex. Els socialistes d'en Prieto eren força moderats. Tan moderats que no s'atreviren mai a assolir la direcció política de la República, per no excitar a les dretes encara més. Fou un grup socialdemòcrata dirigit per un dels líders més intel·ligents de l'hora. La part més

esquerrana del socialisme -Largo Caballero i UGT- fou evolucionan cap a posicions esquerranes, i d'ella es nodriria el comunisme-stalinista. Tots els socialistes haurien d'ésser també desplaçats durant la guerra per aquells. En Franco als perseguí també brutalment.

I més enllà, l'extrema esquerra químicament pura: l'anarcosindicalisme. És a dir, el moviment obrer dominant a Catalunya. La revolució s'identificava amb ells. No cal dir quin va ésser el seu destí. Els comunistes-stalinistes els perseguiren al maig del 1937. Posteriorment, el franquisme els va quasi exterminar.

Els comunistes-stalinistes formen un grup peculiar des del punt de vista. Durant la vida de la República eren un micropartit -fins a 1936-. S'engreixaren quan la guerra civil, per la influència soviètica. I dins aquella portaren varies "guerres" particulars: una, evidentment, contra els insurrectes; altres contra socialistes, trotskystes i anarcosindicalistes ...

x x x x

La Lliga Regionalista (Catalana), per a nosaltres, i vista la seva trajectòria, tingue un peu en el tradicionalisme i altre en l'àmbit de la dreta pura. BasculaVEN cap a un lloc o altre segons la CONJUNTURA política.

Sota la Dictadura franquista no foren perseguits, però -com hem dit- no tingueren protagonisme polític. Com a màxim, Ventosa i Calvell fou "procura-

dorsea Cortes" per dcisió d'en Franco.

Reafirmada aquella naturalesa de la Lliga Regionalista (Catalana), crec que aquesta investigació, modestament, pot contribuir a destruir dos tòpics arrelats en alguns àmbits de la historiografia del país -i de la feta des de fora-: a) el de que si les burgesies "perifèriques" haguessin tingut el Poder a Madrid -el Poder polític-, l'evolució de la història d'aquest país hagués estat diferent; b) que la radicalització del moviment obrer -anarcosindicalista- imedí que la burgesia arrodonís la seva funció històrica.

De les burgesies "perifèriques" -les grans burgesies, clar-, el paper de la basca es molt clar. S'incalaren obertament a Madrid, identificant-se amb l'oligarquia centralista. Per el que respecte a la gran burgesia catalana -representada per la Lliga Regionalista (Catalana-, opino que no. Que si haguessin dominat el Poder polític, a Madrid, la història del país no hauria estat gaire diferent de la realitat. Aquesta burgesia, al mínim símptoma d'amenaça obrera hauria donat fàcilment el poder a un militar. A un "Lluís Bonaparte" de torn.

I lligat amb això, per passiva, demostrant la naturalesa d'aquesta burgesia, per a mi "aristocratitzant", que era la Lliga Regionalista (Catalana), opino que s'equivocar Vicens Vives i tots aquells que han assenyalat que la duresa i radicalització del moviment obrer -anarcosindicalista-, clarament revolucionari, impedí

que aquella burgesia -o "burgesies"- poguessin dirigir la nació cap a formes més "europeitzans" de convivència política. No és això cert. El moviment obrer no és anterior al capitalisme, sinó fill seu. És a dir, una conseqüència. Allà on el capitalisme ha estat dirigit per una burgesia intel.ligent i veritablement pactista, el moviment obrer ha estat integrat (Gran Bretanya, França). Allà on la burgesia ha estat violenta i totalitària, el moviment obrer corresponent ha estat revolucionari (Espanya, Rússia). I aquest és el cas espanyol -i català-. Almeyns fins el tall històric que constitueix la guerra civil i la derrota de les forces republicanes a 1939.

Barcelona, setembre del 1980